

BOK *anmeldelser*

Interessant om forholdet mellom religion og vitenskap

Jesper Hoffmeyer
Tro på tvil. Kritikk af religiøs og videnskabelig ufornuft
 Ries forlag 2009
 264 s

Jesper Hoffmeyer er dansk biolog og filosof. Han hører til en vitenskapstradisjon som kalles biosemiotikk. Hans siste bok «Tro på tvil» gir en kortfattet innføring i dette vitenskapssynet. Alt liv er avhengig av og er innvevd i kommunikative tegnsystemer. Slike sirkulære systemer er nødvendige for at livet skal opprettholdes. Biologien kan ikke forstås bare som materie og vitenskapelig erkjennelse er avhengig av å studere materien i sin kontekst. Boken inngår derfor i en tradisjon som er inspirert av Gregory Bateson og hans komplementære syn på forholdet mellom «mind and nature» (1). Et slikt vitenskapssyn forekommer meg å være høyst relevant for medisinen. Sirkulær forståelse i medisinen er en mangelvare. Medisinsk praksis som baserer seg på enkel og rettlinjert årsaksforståelse gjør oss ofte til autoritære aktører i godhetens tjeneste. Også derfor er denne boken viktig å lese for et medisinsk publikum.

Hoffmeyers siktemål med boken er først og fremst å forsvare de liberale, humanistiske og demokratiske tradisjonene fra opplysningstiden med å advare både mot vitenskapelig dogmatikk (biologisme) og religiøs fundamentalisme så vel i kristen som islamsk forkledning. Bokens kapitler om hvordan kirken og vitenskapen skilte lag før, under og etter renessansen er svært interessant lesning. Hvilke teologiske og filosofiske forutsetninger som muliggjorde Descartes' gjennombrudd, representerer i det minste for meg nye perspektiver for å forstå vitenskapens gjennombrudd og opprøret mot kirkens erkjennelsesmonopol. Hoffmeyer advarer mot at autoritær og blind tro fortsatt representerer en fare for demokratiet og den kritiske erkjennelse, og han sannsynliggjør at humanismen må kjempe for sine posisjoner fortsatt.

Hoffmeyer forstår de autoritære tendensene i kristen og islamsk tradisjon ved å sette likhetstegn mellom religiøsitet og troen på en transendent guddom (gud som noe atskilt fra skaperverket). Det gjør det lett for ham å forsvare sin egen

liberale og (kultur)radikale posisjon. Men er det holdbart? Kan troen på tvil være det grunnlaget vi skal bygge våre liv på? For meg virker det merkelig og noe forfalsket å underslå at i kristen tradisjon finnes det stemmer som forstår det guddommelige som noe som er immanent i skaperverket og som kan oppleves og erkjennes av mennesket i det hverdagslige. I hans fremstilling finnes det ingen omtale av gnostisismen. Spinoza og hans gudsforståelse omtales ikke. Spinozas innflytelse på Arne Næss og på moderne økofilosofi forsvinner også. Den greskortodokse gudserkjennelse (hesykasmen) er i like stor grad underslått.

Gregory Bateson forsto «det hellige» som det som binder levende systemer sammen. Han kalte dette for «mind», og han utviklet en vitenskapsforståelse som gjorde det hellige erkjennbart og vitenskapelig relevant (2). Jesper Hoffmeyer har nylig disputert for den filosofiske doktorgrad med en avhandling om biosemiotikk ved Universitetet i Århus. Det er bare 50 år etter at Knud E. Løgstrup disputerte ved det samme universitet med en teologisk og filosofisk avhandling om en erkjennbar gud (3). Det guddommelige var for Løgstrup erkjennbart gjennom de spontane livsytringer, først og fremst tilliten. Derved ivaretar Løgstrup den allmennreligiøse dimensjon i livet, mens han samtidig utvikler troverdig kritikk mot dogmatikk. Hans påstand er nemlig at det guddommelige er allmennmenneskelig og uten eier. Når det får navn og eier, hevder Løgstrup, er faren stor for dogmatisk perversjon.

Det er besynderlig at vi ikke finner noen referanse til teologen og filosofen Løgstrup i Hoffmeyers sterkt religionskritiske bok. Med slike referanser kunne Hoffmeyer ha bidratt i sterkere grad til religionsdialog. Han kunne også ha bidratt til et allmennreligiøst ståsted som gjorde ærefrykt for skaperverket vitenskapelig relevant og påkrevet. Det har han ikke lyktes særlig med i denne boken.

Eivind Meland

Referanser

1. Bateson G. Mind and nature a necessary unity. New York: Bantam Books; 1988.
2. Bateson G, Bateson MC. Angels fear. Towards an epistemology of the sacred. New York: MacMillan Publishing Company; 1987.
3. Jensen O. Historien om KE Løgstrup. København: Forlaget Anis; 2007.